kotarpiais: finaliniu paleolitu – mezolito I puse (skaldytinis, gremžtukai, rėžtukas) ir vėlyvuoju neolitu (šlifuotos skeltės, nuoskalos nuo šlifuotų kirvelių). Abiem atvejais jų kultūrinė priklausomybė lieka neaiški.

2012 m. Zubrių kaime ištirta 12 perkasų – iš viso 1000 m^2 teritorija. Iš viso kelio Alytus–Simnas–Kalvarija (131) statybos vietoje ir už jos ribų 2011–2012 m. iškastos 53 perkasos, ištyrinėtas 5349 m^2 dydžio plotas, užregistruoti 10495 radiniai, kurie bus perduoti LNM. Akmenimis grįsto kelio griovio atkarpa išsaugota ir užkasta (10 pav.).

The excavation of Zubriai unenclosed settlement

In 2012, 12 trenches (a total of 1000 m^2) were excavated in Zubriai village (SW Lithuania) (Figs. 1–2). Trenches 42–44 contained an Iron Age cultural layer up to 60 cm thick (Fig. 3) with an abundance of hand built pottery with rough (predominantly) (Fig. 9) and smooth surfaces. Trenches 46–46 contained a stone-lined channel for rainwater drainage that dates to the 17th–19th centuries (preserved) (Figs. 5, 10) and an Iron Age cultural layer up to 60 cm thick with pits and postholes in the sterile soil (Fig. 6–8). The territory occupied by the unenclosed settlement was determined on the basis of trenches 47–54.

In addition, abundant potsherds and fragments of clay daub (about 5400 pieces weighing about 47 kg) were collected in the Iron Age settlement. The settlement dates to the 2nd–3rd and 11th centuries according to the ^{14}C dating. 51 Stone Age finds were also discovered: the majority flakes and blades (Fig. 4), 3 fragments of ground axes, 2 scrapers, and 1 burin dating to the Final Palaeolithic – first half of the Mesolithic and the Late Neolithic.

During 2011–2012, a total of 53 trenches (a total of 5349 m^2) were excavated at the construction site of the Alytus – Simnas – Kalvarija (131) road and beyond its boundaries and 10495 finds were discovered.

Mantas Daubaras

Antakščių piliakalnio I papėdės gyvenvietė

2012 m. Antakščių piliakalnio I papėdės gyvenvietės (Molėtų r., Alantos sen.) (UK 24014) teritorijoje vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Pirmasis piliakalnis, vadinamas Aukštakalniu, įrengtas kalvos kyšulyje, Prūdelio (Melnytėlės) upelio dešiniajame krante. Aikštelė ovali, orientuota R–V kryptimi, 12 m pločio. Jos V gale supiltas 1 m aukščio, 9 m pločio pylimas. Šlaitai statūs, 4–10 m aukščio (1 pav.). Pylimo galas ir dalis aikštelės nuslinkę į upelį (griūvančiame šlaite buvę daug anglių), pats pylimas ir piliakalnio P papėdė apardyti bulviarūsių. Piliakalnį tvarko jo ŠV papėdėje esančios sodybos savininkai: nukirsti želdiniai nuo aikštelės, išretinti medžiai šlaituose. P ir V papėdėse 3 ha plote yra papėdės gyvenvietė. Joje anksčiau rasta lygios ir grublėtos keramikos, šlako. Piliakalnis su gyvenviete datuojamas I tūkst. – II tūkst. pradžia (*LPA*, t. II, p. 98–99).

2012 m. Antakščių piliakalnio I papėdės gyvenvietės teritorijoje esančiame privačiame sklype pradėti ten bent nuo XX a. I pusės stovinčio ūkinio pastato rekonstrukcijos darbai, dėl ko jo aplinkoje bei viduje ir buvo atlikti žvalgomieji tyrimai. Šio pastato aplinkoje ištirtas 10 m^2 plotas (4 2x1 m dydžio ir du 1x1 m dydžio šurfai) (2 pav.).

Šurfo 1 (3 pav.) velėnoje aptiktas I tūkst. datuojamos lipdytinės keramikos fragmentas

1 pav. Antakščių piliakalnis I 2012 m. iš V. G. Zabielos nuotr.

Fig. 1. Antakščiai hillfort I in 2012, as seen from the W

(4:1 pav.). Šurfo 4 velėnoje aptikti du lipdytinės ir vienas žiestos kaimiškos keramikos fragmentas. Aptikta lipdytinė keramika datuojama I tūkst. laikotarpiu (4:2–3 pav.) ir neabejotinai yra sietina su papėdės gyvenviete. XVII–XX a. datuojamas žiestos kaimiškos keramikos fragmentas (4:4 pav.) yra dėl vėlesnės ūkinės veiklos žemėje atsidūręs radinys.

Šurfe 6, tirtame ūkinio pastato viduje, buvo aptikta neaiškios kilmės įgilinta struktūra, kurioje fiksuoti net 3 juodi degėsingi smėlio sluoksniai, atskirti gelsvo ar pilkšvo smėlio užpylimais (5 pav.). Ištyrus tik tokią mažą dalį konstrukcijos neįmanoma pasakyti, ar degėsingo smėlio sluoksniai turi būti siejami su šioje vietoje bent 3 kartus vykusiais gaisrais, ar jie galėjo čia papulti tiesiog kaip į, pvz., ūkinę duobę išpilti degėsiai iš laužo, židinio ar panašiai. Pastaroji konstrukcija gali būti interpretuojama trejopai.

Aptiktoji konstrukcija yra ūkinės ar atliekų duobės dalis. Ši hipotezė lyg ir paaiškintų užpilto smėlio prasmę ir suteiktų pastariesiems sanitarinio pobūdžio atspalvį – laikas nuo laiko pripildžius ūkinę ar atliekų duobę šiukšlėmis jos galėjo būti užpilamos smėliu, kad neskleistų blogo kvapo, nekurtų parazitų dauginimuisi palankių sąlygų. Silpnoji hipotezės pusė yra ta, jog manant šią konstrukciją esant ūkine ar atliekų duobe, joje turėtų būti daug gyvūnų kaulų, keramikos fragmentų, kitų atliekų, o taip nėra.

Aptiktoji konstrukcija yra piliakalnio ar gyvenvietės gynybinės sistemos dalis (pvz., griovys). Ši hipotezė, kaip galimas aptiktos konstrukcijos paskirties aiškinimas, buvo iškelta įvertinant Antakščių piliakalnio I aplinką LIDAR technologija gautoje topografinėje nuotraukoje. Pastarojoje pastebėta, kad šurfe 6 aptikta konstrukcijos dalis kaip tik atsiduria ŠV–PR kryptimi nežymiu puslankiu einančio reljefo pakitimo ŠV gale (6 pav.). Pastarojo reljefo pakitimo (apie 100 m ilgio, iki 8 m pločio, 0,7–1,1 m gylio) pjūvis šiek tiek primena erodavusį gynybinį griovį, todėl ir buvo svarstoma ši aptiktos konstrukcijos dalies aiškinimo galimybė. Tokiu atveju juodų degėsingų smėlio sluoksnių buvimą galima būtų aiškinti kaip natūralių ar užpuolimų metu kilusių gaisrų

2 pav. Antakščių piliakalnio I su papėdės gyvenviete situacijos planas: 1 – esamas tvenkinys; 2 – planuojami tvenkiniai; 3 – 2012 m. tirti šurfai; 4 – archeologijos vertybės teritorija; 5 – archeologijos vertybės vizualinės apsaugos zonos pozonis. M. Daubaro brėž.

Fig. 2. Situation plan of the settlement at the foot of Antakščiai hillfort I: 1 – existing pond; 2 – planned ponds; 3 – in 2012 excavated test pits; 4 – territory of the archaeological property; 5 – subzone of the archaeological property's visual protection zone

3 pav. Šurfas 1 iš PR. M. Daubaro nuotr.

Fig. 3. Test pit 3, as seen from the SE

pasekmę, tačiau juos skiriančių gelsvo ar pilkšvo smėlio sluoksniai rodytų, kad po gaisrų ar užpuolimų griovys, užuot atnaujinus, būdavo užpylinėjamas. Taip pat ištirtoje konstrukcijos dalyje nerasta jokių archeologinių radinių, leidžiančių kalbėti apie užpuolimą ar konstrukcijos tvirtinimą akmenimis, moliu, mediena ar panašiai, o gyvenant tokiame smėlingame grunte, koks yra Antakščių piliakalnio I aplin-

4 pav. Keramika iš tyrimų (1–3 – lipdyta, 4 – žiesta): 1 – šurfas 1; 2–4 – šurfas 4. M. Daubaro nuotr.

Fig. 4. Pottery (1–3 – hand built, 4 – hand thrown) from the excavation: 1 – test pit 1; 2–4 – test pit 4

koje, be tokių gynybinių konstrukcijų tvirtinimo elementų tikrai nebūtų pavykę sukurti patikimų ir ilgesnį laiką tarnavusių gynybinių įtvirtinimų. Žinoma, galima manyti, jog mediena ar molis nebuvo naudojami sutvirtinti griovio šlaitams arba sunyko, o potencialiai naudoti akmenys, keičiant piliakalnio gynybinę struktūrą ar jam netekus gynybinės reikšmės, buvo panaudoti kitų pastatų, konstrukcijų statyboms nebereikalingą griovį užpilant. Tačiau tai tėra pamąstymai, nes daug abejonių kelia tai, jog šurfe 6 aptiktos konstrukcijos šlaitas yra labai status (45–50°) ir tik vienoje pusėje matyti galbūt žmogaus formuoto reljefo vaizdas.

Aptiktoji struktūra nėra konstrukcija, o tik kadaise gyvenvietės teritorijos pakraštyje buvęs natūraliai susiformavęs šlaitelis. Ši hipotezė buvo iškelta dėl to, kad šurfe 6 įžemio forma, kaip minėta anksčiau, labai staigiai krenta žemyn ir tik vienoje dalyje atrodo kaip galimai žmogaus rankomis formuoto reljefo padarinys. Pagal šią hipotezę būtų galima teigti, jog aukščiau buvę gyvenvietės sluoksniai laikui bėgant dėl natūralių priežasčių ar tiesioginio žmogaus įsikišimo eroduodavo ir patekdavo į tuometinės gyvenvietės teritorijoje buvusias žemumas.

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad Antakščių piliakalnio I papėdės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis yra visiškai arba labai stipriai apnaikintas vėlesnės ūkinės veiklos, tačiau neaiškios kilmės įgilinta struktūra, aptikta ūkinio pastato viduje, leidžia tikėtis, kad po pastatu

5 pav. Šurfas 6 iš P. M. Daubaro nuotr.

Fig. 5. Test pit 6, as seen from the S

gali būti išlikęs mažiau apnaikintas kultūrinis gyvenvietės sluoksnis. Aptikti radiniai papėdės gyvenvietę datuoja I tūkst. Jie atiduoti į Molėtų krašto muziejų.

The settlement at the foot of Antakščiai hillfort I

In 2012, 10 m^2 (6 test pits) were excavated in the settlement at the foot of Antakščiai hillfort I (Fig. 1) (Molėtai District, E Lithuania) (Figs. 2–3). Three fragments of hand built pottery dating to the 1st millennium (Fig. 4:1–3) and a sherd of 17th–20th-century hand thrown

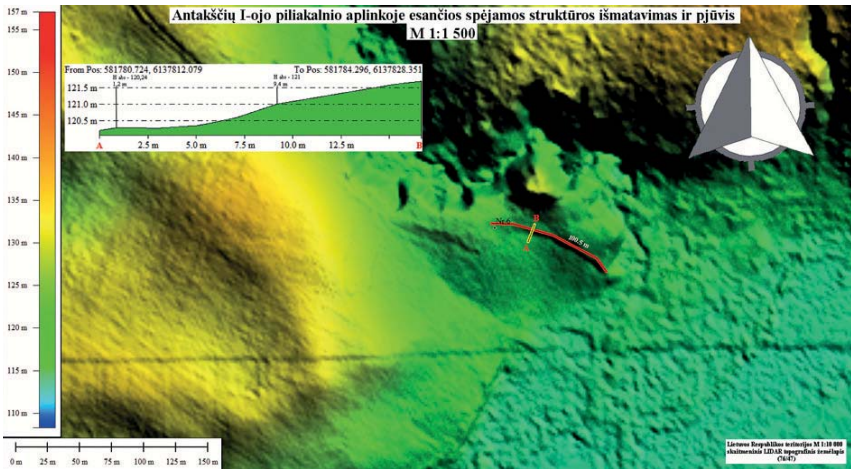

6 pav. Antakščių piliakalnio I aplinkoje esančios spėjamos struktūros išmatavimai ir pjūvis. M. Daubaro brėž.

Fig. 6. The dimensions and cross-section of the suspected structure in the vicinity of Antakščiai hillfort I

rustic pottery (Fig. 4:4) were discovered. A sunken structure of unclear origin found in test pit 6 (Fig. 5.) can be interpreted in three ways: 1. Part of storage or rubbish pit; 2. Part of the hillfort's or the settlement's defence system (Fig. 6.); 3. A naturally formed slope that existed at some time on the edge of the settlement's territory.

Mantas Daubaras

Bakainių piliakalnio kompleksas

Krekenavos regioninio parko užsakymu 2011 m. UAB „Rekreacinė statyba" parengė Bakainių piliakalnio komplekso (UK 23741) tvarkymo bei pritaikymo turizmui projektą. 2012 m. įgyvendinant projektą numatytų žemės judinimo darbų vietose buvo atlikti detalieji archeologiniai tyrimai.

Bakainių piliakalnis, dar vadinamas Pilimi (Kėdainių r., Surviliškio sen.), įrengtas Liaudos upelio kairiajame krante esančiame plačiame aukštumos kyšulyje. Tame pačiame kyšulyje įrengti ir tam pačiam kompleksui skiriami priešpilis ir papilys (1 pav.). Piliakalnis įrengtas komplekso V dalyje. Jis labai nuplautas Liaudos, išlikęs tik trikampis aikštelės fragmentas, pailgas PR–ŠV kryptimi, 10 m ilgio, 8 m pločio PR krašte, 1,5 m žemesne ŠV dalimi. Šlaitai statūs, 19 m aukščio. Jo R pusėje buvęs 30 m ilgio, 4,5 m aukščio, 23 m pločio pylimas leidžiasi į priešpilį.

Priešpilio aikštelė trapecinė, orientuota ŠV–PR kryptimi, 55 (ŠR) – 80 (PV)x57 (PR) – 63 (ŠV) m dydžio, kiek aukštesniu PR kraštu, kur supiltas 57 m ilgio, 8 m aukščio, 30 m pločio pylimas, kurio P gale yra įvažiavimas į priešpilį. Aikštelės P krašte yra 7 m pločio, 3 m gylio kito buvusio įvažiavimo į priešpilio aikštelę įduba. Šlaitai statūs, 12 m aukščio.

Į R nuo priešpilio yra papilys. Jo aikštelė trapecijos formos, pailga PV–ŠR kryptimi, 142